

„Slovénomü živuštemü kreštenomü, knjazi ihü, Rastislavü i Svjatopolkü i Kocelü, poslaša kü césarju Mihailu, glagoljušte: Zemlja naša kreštena, a nēsti u nasü učitelja, iže by ny nakazalü i poučilü nasü i protolkovalü svjatyja knigy, ne razumējemü bö ni grečisku jazyku ni latinisku, oni bo ny inako učatü, a drugii inako, tēmže ne razumējemü knižinago obraza ni sily ihü: da poslēte ny učitelja, iže ny moguü sükazati knižinaja slovesa a razumü ihü . . . I umolena bysta cēsaremü. I posla ja — Methodija i Kostjantina — vü slovēniskuju zemlju kü Rastislavu i Svjatopolku i Kocelovi. Sima že prišidüšema načasta süstavljati pismena azübukovinaja slovēnisky, i prēložista apostolü i jevangelijske . . . Po semü že prēložista psaltyri i ohtoikü i pročaja knigy . . . Methodij že posadi dva popa skoropisica zēlo, i prēložü vīsja knigy ispolni otü grečiska jazyka vü slovēniskü itd.“

Obražba domoljubnega čuta.

„Kar je dan brez solca svita,
Kar je noč brez lune mile:
Oj, to človek brez iskrine
Je ljubezni domovine!“

Dr. Lovro Toman.

§. 1. državne postavne za ljudske šole velj, da naj se mladina vzgojuje pravno-verski, naj se ji razvijajo njene duševne moči in se ji preskrbē za nadaljno izobražbo prepotrebne vednosti in ročnosti, postavi naj se temelj za vzgojo vrlih ljudi in družabnikov (t. j. državljanov).

Nepristransk opazovalec potrditi mora, da storē slovenski učitelji (o drugih ne govorim), kar jim velewa ta §! Tü ne govorim o tem in unem, da bi zavračal one, ki učitelje ometavajo z blatom.

V mojej razpravi je: Kako izobrazimo domoljubni čut naše dece?

1. Pri vzgojiti ima največ vpliva vzgled učiteljev, tako tudi tukaj. Za Boga, kako mora vzgojiti domoljubno mladino učitelj, ki je vse drugo prej nego domoljub?! Toda, kakor rečeno, slovensko učiteljstvo je domoljubno. Domoljub vzgoja pa vselej domoljube!

2. Ljubiti moremo le tisto, kar dobro poznamo, česar ne poznamo, tega ljubiti ne moremo! To je naravno. Ergo: Če hočeš, da bodo ljubili tvoji učenci svojo domovino iskreno, razkaži jim jo v vsej njenej krasoti!

Poznati morajo domovino! Učimo jih poznavati po znanem pravilu: od bližnjega k oddaljenemu ali od poznatega k nepoznatemu, najprej ožjo, potem širšo svojo očetnjavo. Ožja naša domovina je Kranjsko (prav za prav Slovenija t. j. dežele, v katerih prebivajo Slovenci), širša domovina naša pa je Avstro-ogrsko cesarstvo.

Od rojstnega kraja (sela, vasi), ki ga užē poznajo, preidimo k opisu občine, okraja, dežele. Vse to jim opišimo vsakako zanimivo (vidi: „Učitelj. Tov“. 1887. I. „Kranjsko“, metodično obravnaval P. Gross, učit. v Zagorji). Seznanimo svoje učence z znamenitejšimi običaji ter šegami slovenskimi. Če to storimo, ljubili bodo ne le svojo ožjo domovino, nego tudi mili svoj národ! Kdor ne ljubi svojega národa, ta je gotovo slab domoljub! Opišimo jim mesta in znamenitnejše kraje naše dežele, za kar je v 3. in 4. čitanki obilo gradiva! — V tem oziru bila bi potrebna knjiga: „Domoznanstvo kranjske dežele“ (kakor imajo na koroških večrazrednicah „Heimatkunde v. Kärnthen“) z zemljevidom in kratkim zgodovinskim pregledom. Za spoznavanje Avstro-ogrske monarhije je v čitankah obilo gradiva. Treba ga je le razumno uporabljavati.

3. Učence svoje seznaniti moramo tudi z zgodovino naše domovine (ožje kakor širše); žalibog, da so naše čitanke v oziru na slovensko zgodovino pomanjkljive! Kakor je znano, poučuje se zgodovina najuspešneje v životopisnej obliki.

4. Domoljubni čut goji se tudi z deklamovanjem in pevanjem primernih pesnij.

5. Jako vplivajo na navzeta srca nežne mladine domoljubne svečanosti n. pr. ob priliki godov ali rojstnih dni Nj. veličanstev itd. Te naj se vršijo kolikor mogoče slovesno! V tem oziru se, žalibog, na nekaterih krajih premalo stori! — Pripomniti moram, da le na národni podlogi ustanovljena šola more vzgojevati značajne domoljube. Pravijo: „Vzemi človeku vero, vzeli si mu vse!“ Jaz pa še pristavim: „Vzemite našej deci materini jezik, vzeli ste ji premnogo!“ Raznárodnenci so bili vselej in bodo največji fanatiki v vsakem oziru! Oni so neznačajniki in najslabši verci in državljani!

Primerov ni treba iskati daleč! Deca se mora istotako vzgojevati na verski podlogi. Brezverec ne ljubi ne svojega národa, ne domovine (morebiti navidezno iz sebičnosti)! Takih domoljubov nas obvaruj Bog!

Če se vzame vse to v poštev, vzgojevala se bode mladina, koje gaslo bode: „Vse za vero, dom, cesarja!“

Posebno letos ponuja se učiteljstvu lepa prilika navdušiti mladino za dom in vladarja. V 2. dan decembra t. l. bode namreč 40 let, kar je nastopil vlado naš preblagi cesar Franc Josip I. Praznujmo to 40letnico dostojno in vnela se bo mladina naša v domoljubnem ognji! Razun običajnih svečanostij, bi jaz še pripomnil, naj se v vsakej vasi v večni spomin vsadi kako „cesarsko drevo“ (lipa ali kako sadno drevo). Če je pa mogoče ob poti kje cel drevored! Ob tej priliki naj bi se delila tudi knjižica „Cesar Franc Josip I.“, ki naj jo priredi domoljuben pisatelj, — ali tudi svetinjice z vladarjevo podobo in primernim napisom. Po mojem mnénji bi pa bilo najbolj umestno, če si napravi vsaka šola svojo zastavo s pomočjo domoljubnega in radodarnega občinstva. V 2. dan decembra naj se s primerno slovesnostjo blagoslovi in tisoč in tisoč nedolžnih src mile naše mladine bode vzkipelo k večnemu Bogu ter navdušeno klicalo:

„Bog obvaruj
Nam cesarja, Avstrijo!“

V Dobropolji v 18. dan marcija 1888. l.

Zupánek Ivan,
učitelj.

Slike iz národne vzgoje.

Sestavil Ivo Trošt.

III.

Naša národna vzgoja je tedaj silno pomanjkljiva. Morda mi kdo tù seže v besedo rekoč: Motiš se! Ker pa drevo ne pade na prvi mahljaj, upam se tej kategorični trditvi nekoliko ugovarjati. Marsikedo se še spominja, da je slišal tožiti (če ne tudi učiniti) rekoč: „Kadar nisem jezen, ne morem otroka kaznjevati. Zadosti ga „okrcam, ako se razgnjevim“. Poznal sem svoje dni očeta, ki je trdil, da je palica potrebna, da brez nje ni lahko vzgajati dece. Toda ko ni bil jezen, smel je otrok počenjati, kar je hotel. Sevéda je mož tudi kmalu bridko čutil posledice take jednostranske vzgoje. — Nekdo ni svojih otrok celó nikdar tepel, nikdar svaril, le če mu je kdo napravil kako škodo, obdeleval ga je — joj!

Ne vem, od kod to, da ti otroci svoje rednike še spoznavajo in spoštujejo (če jih!) kot roditelje. Bržkone je to le — navada. Ako kdo kaj pripomore k temu, to je pač